

Danmarks langtidsprogram

1948/49—1952/53.

Af fuldmægtig, cand. polit. *Chr. Johansen*,
Landbrugsministeriet.

Med henblik på at klargøre for de amerikanske myndigheder de linier, efter hvilke de i den europæiske samarbejdsorganisation deltagende lande agter at gennemføre den genopbygning af deres økonomi, som Marshall-hjælpen muliggør, vedtog organisationen i begyndelsen af august 1948 at anmode hvert enkelt af de pågældende lande om at udarbejde et program for dets økonomiske genopbygning i løbet af de 4 år, der gennem Marshall-hjælpen kan forventes ydet bistand til denne genopbygning.

Til udarbejdning af dette langtids- eller genopbygningsprogram for Danmarks vedkommende nedsatte regeringen et udvalg bestående af embedsmænd fra en række ministerier og statsinstitutioner samt repræsentanter for erhvervenes hovedorganisationer, herunder for landbrugets vedkommende såvel Landbrugsrådet som De samvirkende danske Husmandsforeninger.

Når der her tales om genopbygning, bør man måske gøre opmærksom på, at der ikke er tænkt på blot at få erstattet de dele af produktionsapparatet, der er blevet ødelagt, udslidt eller opspist i løbet af krigen. Det, man mener med dette udtryk, er mere at få skabt en sådan udvikling i produktionslivet, at landets økonomi bringes således på fode, at der kan skabes balance i betalingsforholdet til udlandet, samtidig med at befolkningens materielle levevilkår fra før krigen genoprettes. Af disse to forhold er balance i betalingsforholdet til udlandet det vigtigste, idet det simpelthen er forudsætningen for en sund økonomi i det lange løb. Det er derfor denne balance, man først og fremmest må søge tilvejebragt, og kan

man ikke samtidig få genoprettet førkrigstidens levestandard, må den gradvis søges opnået bagefter. Det kan således nævnes, at visse lande ved udarbejdning af deres genopbygningsprogram for at skabe balance i betalingsforholdet til udlandet ved udløbet af 4 års perioden i 1952 har været nødsaget til at regne med en levestandard, der ligger noget under førkrigsniveauet.

Ved udarbejdningen af Danmarks genopbygningsprogram har man dog ment at kunne regne med, at det vil være muligt i 1952, når Marshall-hjælpen ophører, såvel at skabe balance i betalingsforholdet til udlandet som nogenlunde at genoprette førkrigstidens levestandard.

En forudsætning for at nå dette mål er det imidlertid, at dansk produktion i så vid udstrækning bliver konkurrencedygtig med udlandet, at der kan gennemføres en eksport, der er stor nok til at betale den nødvendige vareimport. Under krigens afspærring har det på en række områder ikke været muligt for dansk produktionsliv at holde trit med udviklingen i lande uden for afspærringen. Dette forhold må der bødes på ved gennemførelse af en mekanisering, rationalisering og modernisering af produktionsapparatet, således at arbejds-effektiviteten ikke blot kommer op på førkrigsniveauet, men kan hæves op derover.

Med hensyn til erhvervsstrukturen har man ikke fundet anledning til at forudsætte nogen ændring i løbet af genopbygningsperioden.

Det produktionsmål, man har sat sig i 1952—53, indebærer foruden en forsyning af hjemmemarkedet med nogenlunde samme mængde varer pr. indbygger som før krigen gennemførelse af en eksport, der mængdemæssigt svarer til eksporten før krigen. Dette udelukker dog ikke, at man i et vist omfang har taget hensyn til de ændrede markedsforhold gennem en forskydning mellem de enkelte varer, f. eks. for landbrugsvarernes vedkommende ved en formindskelse af eksporten af oksekød til fordel for eksporten af svinekød under hensyn til, at vort tidligere hovedmarked for oksekød, nemlig Tyskland, næppe kan forventes igen at være fuldt købedygtigt, i

1952—53, hvorimod man regner med forøgede eksportmuligheder for svinekød.

Det beløb, Danmark kan forvente at modtage i Marshall-hjælp i løbet af de 4 år, genopbygningsperioden varer, andrager ca. 400 mill. dollars, svarende til ca. 2 000 mill. kr., d. v. s. at Danmark ud over, hvad man er i stand til at betale med sin eksport og andre indtægter, i den omhandlede 4 års periode kan importere varer for ovennævnte beløb. Dette, at hjælpen ydes i dollars, gør den særlig værdifuld. Danmark har nemlig siden krigens slutning ligesom de fleste europæiske lande haft store vanskeligheder med at skaffe betalingsmuligheder i dollars samtidig med, at en række af vore vigtigste råstoffer, bl. a. korn og foderstoffer i tilstrækkeligt omfang kun har kunnet købes fra dollarsområdet (hovedsagelig Nord- og Sydamerika).

Dollarsspørgsmålet frembød før krigen ikke særlige problemer for os, selv om Danmark også dengang havde et betydeligt importoverskud fra dollarsområdet. De fornødne dollars til at betale dette importoverskud blev fremskaffet ved konvertering af en del af det overskud i sterling, man opnåede ved samhandelen med Storbritannien. Efter krigen har Storbritannien imidlertid kun i begrænset omfang været i stand til at konvertere vore sterling til dollars.

Dette sidste forhold, manglende konvertibilitet, leder til et særligt problem i forbindelse med bestræbelserne for at skabe balance i betalingsforholdet til udlandet efter Marshall-hjælpens ophør. Det vil ikke være tilstrækkeligt, at der opnås totalbalance, men det vil være nødvendigt at skabe balance i betalingsforholdet med hvert enkelt valutaområde. Det får dog kun praktisk betydning med hensyn til dollarsområdet.

Som nævnt havde Danmark allerede før krigen et betydeligt importoverskud fra dollarsområdet. Da en række forsyningskilder for vigtige råstoffer, navnlig Syd- og Østasien, må anses for varigt forringet, og nye forsyningsmuligheder uden for den vestlige halvkugle ikke har vist sig, har det efter krigen i endnu højere grad været Amerika, man har måttet ty til for at få de nødvendige råstofforsyninger.

Den kendsgerning, at vor råstoffsforbrug i så høj grad er et dollarsproblem, gør bestræbelserne for at øge vore dollarsindtægter, først og fremmest bestræbelserne for at forøge vor eksport til dollarsområdet, specielt U. S. A., til en af de vigtigste opgaver for vor genopbygning.

Efter programmet forventer man, at landbruget vil kunne yde en væsentlig indsats på dette område. Allerede før krigen havde Danmark en vis eksport af mælkeprodukter og kødkonserves til Amerika. Der har vist sig visse vanskeligheder med at få genoptaget denne eksport efter krigen. Således har U. S. A. under hensyn til mangelen på fødevarer i Europa endnu ikke ment at kunne give importtilladelse for dansk smør. Da der imidlertid fra de amerikanske importørers side er betydelig interesse for disse varer, har man i langtidsprogrammet regnet med en betydelig udvidelse af denne eksport. I budgetåret 1952—53 forventes der således en eksport af 23 000 tons smør og 8 000 tons kødkonserves til den vestlige halvkugle.

I det følgende skal kort omtales hovedpunkterne i landbrugets forhold til det danske langtidsprogram.

Af den samlede forventede nettoinvestering på 7 500 mill. kr. i løbet af 4 års perioden er der regnet med, at 1 450 mill. kr. eller ca. 20 pct. vil falde inden for landbruget. For en rent umiddelbar betragtning synes landbrugets andel måske ikke særlig stor. Set i forhold til indkomsten i landbruget og på baggrund af den kendsgerning, at der inden for landbruget i mindre grad end på en række andre områder er behov for oprettelse af nye virksomheder og udvidelse af bygninger på de bestående, må landbrugets investeringsbeløb imidlertid anses for ret betydeligt. Landbrugets repræsentanter i langtidsudvalget har da også gjort opmærksom på, at der muligvis kan vise sig vanskeligheder for landbruget med at foretage en så stor samlet investering i løbet af så kort et årsmål som 4 år. Den gennemsnitlige årlige nettoinvestering i landbruget i de 4 år andrager 12—13 pct. af landbrugets andel i bruttonationalproduktet i 1948, og selv om nationalproduktet vil stige noget i de kommende år, vil landbrugets

investeringsprocent formentlig blive noget over 10. Til sammenligning kan anføres, at den samlede opsparing før krigen androg 6—7 pct. af bruttonationalproduktet.

Regeringen er klar over, at der kan vise sig vanskeligheder med at få gennemført investeringsprogrammet, og at det kan blive nødvendigt at træffe særlige foranstaltninger for at sikre dette. Som muligheder i den retning er der i langtidsprogrammet nævnt regulerende foranstaltninger over for kapitalmarkedet og andre egnede forholdsregler. Angående investeringens sammensætning er det anført, at denne vil kunne påvirkes gennem regulering af importen og fordeling af rå- og hjælpestoffer.

I nedenstående tabel er angivet fordelingen af nettoinvesteringen på de forskellige områder inden for landbruget:

	Mill. kr.
Landbrugsbygninger	250
Landbrugsmaskiner m. v.	375
Besætningsforøgelser	450
Grundforbedringsarbejder	150
Ajle- og ensilagebeholdere	25
Mejerier, osterier og slagterier:	
Bygninger	75
Maskiner m. v.	125
Ialt	1 450

Den største post på investeringsprogrammet er forøgelse af besætningerne, som gennemgående skal bringes lidt op over førkrigniveauet, jfr. følgende tabel, som viser udviklingen i besætningernes størrelse fra før krigen til den forventede størrelse i 1952.

	1934—38 gennemsnitlig 1000 stkr.	1947 1000 stkr.	1948 1000 stkr.	1952 1000 stkr.
Heste	560	601	574	500
Hornkvæg	3 112	3 014	2 831	3 200
heraf køer	1 608	1 546	1 475	1 650
Får	187	91	77	60
Svin	3 080	1 830	1 462	3 800
Høns	27 643	19 415	23 816	30 000

Den næststørste post på landbrugets investeringsprogram er maskiner m. v. Det forholdsvis store beløb til dette formål må ses som udtryk for den indsats, man forventer, der vil blive gjort, med hensyn til mekanisering, rationalisering og modernisering med henblik på nedbringelse af omkostningerne med deraf følgende styrkelse af konkurrenceevnen over for udlandet. Det kan nævnes, at medens der i sommeren 1948 var ca. 7 000 traktorer i anvendelse her i landet, har man beregnet, at ialt 18 000 landmænd med økonomisk fordel vil kunne anskaffe sig traktor til brug på egen ejendom.

Med det beløb, der er afsat til mejerier, osterier og slagterier, er der først og fremmest tænkt på iværksættelse af en rationalisering af mejeridriften gennem en sammenlægning af mejerier. Herved vil produktionsomkostningerne for mælkeprodukter kunne nedbringes væsentlig. Man er dog klar over, at gennemførelsen af en sådan rationalisering vil kræve betydeligt længere tid end de 4 år, genopbygningsperioden omfatter.

I nedenstående tabel er anført den planlagte eksport af de vigtigste landbrugsvarer i budgetåret 1952—53 samt den faktiske eksport af samme varer i 1938 og 1947.

	1000 tons	1938	1947	1952—53
Smør		158	87	159
Ost		9	13	20
Kød og flæsk		248	147	250
Æg		94	21	94

Sikring af denne eksport samt dækning af det indenlandske forbrug i det tidligere angivne omfang til en befolkning, der i 1952—53 vil være forøget med ca. 15 pct. i forhold til før krigen, vil kræve en produktion, der ligger 10—15 pct. over førkrigniveaue.

Med hensyn til dækning af foderbehovet regner man med en forøgelse af den indenlandske foderproduktion, for korn med 8—9 pct. og for roer med ca. 5 pct. Endvidere forventer man en forøget anvendelse af ensilage. Den nødvendige foderstofimport til supplerung af det hjemmeavlede foder er for

budgetåret 1952—53 beregnet til 500 000 tons oliekgager og 1 mill. tons korn. Den årlige import af disse varer før krigen androg godt 800 000 tons oliekgager og 7—800 000 tons korn. Samtidig er der regnet med en eksport af maltbyg og såsæd på 100 000 tons eller nogenlunde svarende til eksporten før krigen. Det formindskede behov for import af proteinholdige fodermidler skyldes dels en forøget indenlandsk produktion heraf, dels en mere rationel udnyttelse af proteinfoderet samt endelig en forbedring af malkekvægets standard.

Fristen for indsendelse af de enkelte landes genopbygningsprogrammer til samarbejdsorganisationen i Paris var fastsat til den 1. oktober 1948, hvorefter det var organisationens hensigt hurtigt at sammenarbejde disse til et fælles genopbygningsprogram for de deltagende lande, som skulle overgives til amerikanerne. Men dels viste det sig for de fleste lande ikke muligt at løse den stillede opgave inden for den fastsatte frist, dels frembød sammenarbejdningen af programmerne betydeligt større vanskeligheder, end man havde ventet. Resultatet er derfor blevet, at arbejdet endnu ikke er tilendebragt. Det blev kun muligt umiddelbart før nytår at tilsende de amerikanske myndigheder en foreløbig rapport, hvori der dels er givet et kort sammendrag af programmerne, dels er gjort rede for de problemer, der har rejst sig ved den foreløbige gennemgang, men som der endnu ikke er fundet nogen løsning på.

Hvornår samarbejdsorganisationens endelige rapport vedrørende Europas genopbygningsprogram vil foreligge, kan der ikke på nuværende tidspunkt siges noget om, men det vil i hvert fald først blive langt ind i året 1949.
